

MANUEL GARCÍA GARGALLO

EL CANÒDROM BALEAR
UNA HISTÒRIA DEL LLEBRER A PALMA

PAPERS

PALMA
2021

ÍNDIX

Introducció, 9

Descripció, 13

El Canòdrom. L'espai de curses, 17

El Canòdrom. La zona verda, 43

Epíleg, 69

Annex estadístic, 71

Bibliografia, 83

Agraïments, 85

INTRODUCCIÓ

En un futur no gaire llunyà Palma ha d'estrenar una nova zona verda municipal al recinte de l'antic Canòdrom de la ciutat, situat devora del torrent de sa Riera: el denominat Bosc Urbà de Palma. D'aquesta manera, es posarà fi al projecte de reconversió de la pista dedicada a la disputa de curses de llebrers des que va deixar de funcionar fa poc més de vint anys, el 1999. Des de llavors, el Canòdrom ha sofert abandó, degradació, ocupació, va ser abocador de fems i va patir diversos incendis. Hagueren de passar fins a dotze anys, de 1996 a 2008, perquè culminés el procés d'expropiació municipal i deu anys més perquè l'estiu del 2018 comencessin les obres que han de configurar l'espai com a zona verda municipal.

El procés d'urbanització i enjardinament fa preveure que l'antiga àrea esportiva llueixi amb abundant vegetació en un futur, com un frondós jardí (denominat Bosc Urbà per l'Ajuntament, malgrat que l'extensió sigui molt reduïda) i es converteixi en una de les zones verdes més freqüentades pels ciutadans, atesa la proximitat al centre urbà de la ciutat i la fàcil accessibilitat, a més de ser punt d'esbarjo de diversos centres escolars i universitaris de Palma.

El vell Canòdrom completa la reconversió mantenint antics elements que evoquen el seu ús primigeni, a més d'altres de més antiguitat i valor patrimonial, la qual cosa atorga a la nova zona verda un caràcter singular i inclassificable. De tots els elements preservats

destaca, pel seu valor, un ramal de quasi cent metres de l'antic aqüeducte medieval de la Font de la Vila,¹ d'origen musulmà, salvat perquè va servir com a part del mur que circumdava el recinte i que ara ha quedat al descobert. Quant als elements propis del recinte esportiu, s'han mantingut la monumental entrada a la instal·lació, el dibuix de la pista, els murs de circumval·lació i l'arbrat principal. La resta de construccions ja havien estat enderrocades fa uns anys, però no tenien valor real.

Només han passat dues dècades des que el Canòdrom Balear (aquest era el seu nom oficial) va tancar les portes. Durant aquest temps, l'empremta que va deixar en la societat mallorquina l'afició a les curses de llebrers pràcticament ha desaparegut, tot i haver estat un dels esports més seguits durant dècades a Mallorca. Quan aquest esport va arribar a Espanya a les acaballes dels anys vint del segle xx, Palma fou una de les primeres ciutats a tenir un canòdrom. La pista fou inaugurada el 13 de juny de 1932, i des de llavors va ser una de les ciutats amb més tradició fins a la desaparició de les curses de llebrers en pista a l'Estat.

Al voltant del llebrer existien costums socials ben característics, indissociables de l'època. Les caneres, les tasques de criança i ensinistrament, criadors i propietaris, des del posseïdor de diversos exemplars fins al més modest, els llebrers estrella, guanyadors i favorits de les curses disputades... Protagonistes, costums i situacions quotidianes que transcendien l'àmbit estrictament esportiu i caracteritzaven un univers social avui desaparegut. Costums que també representaven comportaments socials transversals més enllà del llebrer, com eren la passió per les apostes i l'emoció de les competicions. Les

¹ Declaració de Bé d'Interès Cultural, amb la categoria de Monument, a favor del Sistema Hidràulic de la Font de la Vila pel Consell de Mallorca el 6 de novembre de 2006 (BOIB núm. 6, d'11 de gener de 2007). El ramal esmentat, però, no s'esmenta en la relació de trams quan es va fer la Declaració.

apostes eren un fet corrent i indissociable de tants esports de competició: de fet, el Canòdrom va ser conegut com l'hipòdrom dels pobres, ja que el públic de l'antic Hipòdrom fou vist tradicionalment com més selecte i de més poder adquisitiu, mentre que les apostes dels llebrers eren més assequibles a qualsevol butxaca.

L'apogeu del llebrer en pista es va viure a Espanya entre els anys cinquanta i vuitanta del segle XX. A partir de llavors va entrar en un declivi lent, però inexorable, fins a desaparèixer completament el 2006 en tancar el darrer canòdrom a Espanya. Avui no en queda cap en actiu. El llebrer va ser gradualment substituït per altres esports i l'afició a les apostes per altres hàbits. Els cans, la criança, la llebre de drap, caneres, criadors..., tot un ecosistema social que ja ha desaparegut.

De llavors ençà, la majoria de pistes a l'Estat foren esbucades i molt poques foren reconvertides per a altres usos. Palma és una d'elles i per això és relíquia i testimoni d'usos socials nascuts i desenvolupats al voltant d'aquest esport, a més de ser el vestigi més antic d'aquest esport que resta a Espanya. Per tant, el seu valor històric, social i patrimonial és indiscutible.

Aquest llibre culmina el camí iniciat amb la publicació de diversos articles de caràcter divulgatiu en la premsa local: *Diario de Mallorca*,² *Última Hora*³ i *Ara Balears*,⁴ els quals foren la base de la recerca posterior.

² «La recuperación del canódromo y el velódromo. La zona verde histórico-deportiva de Palma», *Diario de Mallorca*, 13 de novembre de 2017; «L'espai verd del Canòdrom i el Velòdrom, un projecte irrenunciable», *Diario de Mallorca*, 28 de maig de 2019; «El Canódromo de Palma, futura zona verde y vestigio histórico», *Diario de Mallorca*, 29 de juny de 2019.

³ «El Canòdrom Balear (1932) vestigi d'una societat popular», «Campus Obert», *Última Hora*, 18 de juny de 2019.

⁴ «El parc de la Riera: més d'un segle esperant», *Ara Balears*, 7 de febrer de 2020.